

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ

А. БАЙТҰРСЫНОВ АТЫНДАҒЫ
ҚОСТАНАЙ Өңірлік Университеті

АЛТЫНСАРИН ОҚУЛАРЫ

«ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ
БЕРУДІҢ ҮЗДІКСІЗДІГІ –
ЗАМАНАУИ ПЕДАГОГТАРДЫҢ
ТАБЫСТЫЛЫҒЫНЫҢ КЕПІЛІ»

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ
КОНФЕРЕНЦИЯСЫ

МАТЕРИАЛДАРЫ

I КІТАП

АЛТЫНСАРИНСКИЕ ЧТЕНИЯ

МАТЕРИАЛЫ

МЕЖДУНАРОДНОЙ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ
КОНФЕРЕНЦИИ

«НЕПРЕРЫВНОСТЬ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО
ОБРАЗОВАНИЯ – ЗАЛОГ УСПЕШНОСТИ
СОВРЕМЕННЫХ ПЕДАГОГОВ»

I КНИГА

Қостанай, 2022

БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДЫ ОҚЫТУ ҮРДІСІНДЕ КЕЗДЕСЕТІН МӘСЕЛЕЛЕР ЖӘНЕ ОНЫ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ

Есингожина Зибатуль Пишенбаевна,
бастауыш сынып мұғалімі, педагог-сарапшы
Исмагулова Гульсин Досмуратовна,
бастауыш сынып мұғалімі, педагог-сарапшы
Қостанай қаласы №15ЖББМ

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты. Бұл мақалада үздіксіз педагогикалық білім берудің ерекшеліктері айтылады. Бастауышсыныптарды оқытуда кездесетін мәселелер және оларды шешу жолдары қарастырылған. Жаңартылған оқу бағдарламасы бойынша оқылым, жазылым, айтылым, тыңдалым дағдыларын мұғалім өз тәжірибесінде қалай қолданып келетіндігін көрсеткен.

Кілт сөздер: Үздіксіз білім беру, үрдістер, мәселелер, шешу жолдары, тілдік дағдылар.

Аннотация

Актуальность и цель. В данной статье раскрываются особенности непрерывного педагогического образования. Рассмотрены проблемы, возникающие при обучении начальных классов, и пути их решения. По обновленной учебной программе Учитель продемонстрировал, как в своей практике использует навыки чтения, письма, произношения, аудирования.

Ключевые слова: Непрерывное образование, тенденции, проблемы, решения, языковые навыки.

Annotation

Relevance and goal. This article reveals the features of continuous pedagogical education. The problems arising in primary school education and ways to solve them are considered. According to the updated curriculum, the Teacher demonstrated how reading, writing, pronunciation, and listening skills are used in his practice.

Keywords: Lifelong learning, trends, problems, solutions, language skills.

Қазіргі кезде үздіксіз білім беру және алу барлық елдерде өзекті мәселе болып отыр. Үздіксіз білім алу мәселесі осы заманғы ақпараттық және коммуникациялық технологиялардың, саяси және әлеуметтік экономикалық өзгерістердің әсерінен туындаған мәселе. «Халықпен халықты, адаммен адамды теңестіретін нәрсе білім», – деп ұлы жазушымыз М.Әуезов айтқандай, республикамыздың басқа мемлекеттермен экономика, мәдениет саясат жағынан тең дәрежеде тұрып, олармен бәсекеге түсе алуы адамдардың білімді де білікті болуын талап етеді. Біз ақпараттандыру ғасырында өмір сүрудеміз. Соған сәйкес болашақ ұрпағымыз өз бойына заманның талабына сай біліктілік пен дағдыларды қалыптастырып, ертеңгі күні тек қана елімізде емес, шетелде де еңбек етуге қабілетті болып, атқарған қызметінің биік шыңына жететіндей білім алуы керек [1, 147б]. Үздіксіз педагогикалық білім берудің қазіргі замандағы жүйесі дегеніміз – өзінің ашықтығымен, көпсатылылығымен, көп-деңгейлілігімен, көпфункционалылығымен және іскерлігімен ерекшеленетін, қарқынды дамып келе жатқан жүйе. Жүйенің даму көрсеткіші ретінде педагогикалық білімнің барлық сатылары мен деңгейлерінің мазмұны мен құрылымының тұрақты түрде жаңарып отыратынын келтіруге болады. Бүгінде ғылым мен білімге қояр талап артып, білім беру жүйесі күрделенген заманда қоғамдағы мұғалімдер алдына жүктелер міндет еселене түсуде. Ұстаздардың алдында жай ғана білім беру емес, өркениет көшіне жол бастайтын, ұлттық рухты бойына сіңірген саналы да білімді ұрпақты тәрбиелеу міндеті тұр. Бұл жолда мұғалімнің кәсіби шеберлігін дамыту, біліктілігін арттыру сынды мәселелер мектеп пен қоғам алдында тұрған жауапты іс болмақ. Бүгінгі таңда заман талабына сай ұлттық білім беру жүйелерінде көптеген өзгерістер болып жатыр, оқу тәсілдерімен құралдарының бүкіл әлемдегі білім жүйесіне ортақ жалпы элементтері қарастырылуда. Мұғалімдердің кәсіби шеберліктерін арттыру мақсатында жаңа форматты курстар ұйымдастырылуда. Әр мұғалім осындай курстардан өтіп, өз білімдерін үздіксіз жетілдіріп отырады. Яғни қазіргі заман талабы – жан-жақты дамыған, функционалды сауатты тұлға тәрбиелеу. Ол үшін оқыту әдістеріне өзгерістер енгізіліп жатыр. Алдымен, тілді үйреніп, сол тілде ойлап, сол тілде сөйлейтін азамат даярлау- басты мақсат. Тілді оқыту оңай іс емес екені айқын. Оқушы сүйсіне отырып, құлшыныспен оқуы үшін тиімді, қызықты, жаңашыл әдіс-тәсілдерді қолдану қажет:

- мұғалімдер оқушыларға қалай оқу керектігіне бағыт-бағдар беріп, өздігінен білім алудың жолын көрсетеді;
- оқушының өзінің біліміне өзі жауапты екенін көрсетіп, өзін-өзі бағалай алуға, сыни тұрғыдан ойланатын әлеуметтенген жеке тұлға болып қалыптасуына жетелейді;
- оқушылар мұғалімнің қолдауымен емін-еркін қарым-қатынасқа түсіп, алған білімдерін өмірде қолдануға бейімделеді;

- оқушының өз-өзіне деген сенімділігі оянып, өзіндік көзқарасын білдіре алатын дамыған тұлға қалыптасады. [2, 126]

Тілдік дағдыларды қалыптастыруда ең алдымен қарым-қатынас дағдыларын дамытатын табиғи тілдік орта құру, оқушыны қызықтырып, ішкі уәжін ояту қажет. Мұғалім әр сабағын жоспарлағанда бүгін нені үйретем? оны қалай үйретем? не арқылы үйретем? не үшін үйретем? деген сұрақтарды басшылыққа алып, мақсатына жетуде әдіс-тәсілдерінің ең тиімдісін қарастырып, оқушының назарын өзіне аударуға бар күш-жігерін жұмсауы керек.

Бастауыш сыныптарда үздіксіз білім беру жүйесі заман талабына сай келетін маңызды бастама. Бірақ оны толыққанды жүзеге асыру жолында әлі күнге шешімін күткен мәселелер бар.

Туындап жатқан өзекті мәселелердің бірі қала мектептеріндегі оқушылардың сөздік қорының жеткіліксіздігі, тіл байлықтарының төмендігінен ойларын еркін, ашық жеткілікті түрде жеткізе алмауы. Мәселенің алдын алу үшін оқушылармен бірнеше жұмыс түрлерін жүргізу шарт. Ол үшін ең алдымен алымызға мақсат қою керек. Қандай тиімді жұмыстарды жүргізсек бұл мәселені шеше аламыз.

Жаңартылған білім мазмұнында оқушының сөйлеу әрекетінің төрт түрін: тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылымды жетілдіруге бағытталған. Бұл сөйлеу әрекетінің түрлері бойынша түйінді дағдылар оқу жоспарында «спиральді» тәсілмен берілген. Қарапайымнан күрделіге қарай, бірте-бірте білім, білік пен дағдылары кеңейтіліп қалыптасады. Оқу мақсаттары оқушылардың зерттеу дағдыларын, қарапайым бақылауға тәжірибе арқылы білімі қалыптасуына, алған білімін қайта өмірде қолдана білуіне бағытталған.

Оқушылардың тіл байлықтарын, сөздік қорларын дамыту барысында, өзімнің сабақ беру барысындағы тәжірибеммен бөліскіміз келеді. Сабақ барысындағы психологиялық ахуалға ерекше мән беремін, нәтижесінде оқушыларымның өздерін сабақ барысында еркін ұстауын байқадық. Сондықтан сыныпта ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыру мақсатында, «Шаттық шеңбер» әдісін пайдаланамыз. Бір-біріне жақсы тілек айту кезінде олар өздерін еркін, сенімді ұстауды үйренді, сонымен қатар қысқа –қысқа тілектерді айту барысында тілдері жаттыға бастады. Ал сабақ барысында олар бір-біріне құрметпен қарайтын болды. Бірін-бірі тыңдауды үйренді. «Оқуға құштар мектеп» жобасы аясында «ерегі оқимыз» атты челлендж ұйымдастырдым. Оқушылар ата аналарымен ертегілерді оқып, бір-біріне жолдап отырды. Осы челленджді ғаламтор инстаграм, фейсбук желілеріне салып отырды, оқушылардың кітап оқуға деген қызығушылықтары одан сайын артта түсті. Сонымен қатар үзіліс уақытында әр түрлі тақырыптарда берілген шағын ертегі кітаптарды оқытып, түсінгендерін қысқаша айтып беруді талап еттік. Каникул уақытында мектепке келіп «ертегі оқимыз» атты кездесу ұйымдастырдық. Бұл жерде ертегіні оқу барысында оқудың бірнеше түрін қарастырдық, іштей оқу, тізбектеп оқу, ролге бөліп оқу, хормен оқу т.б. Содан соң оқыған ертегі мазмұнын айтып беру болды. Қажымай еңбектенудің арқасында оқушылардың біршама сөйлеу дағдылары дамып, өз ойларын еркін жеткізе алатын болды.

Қазіргі уақытта Қазақстанда мектепке дейінгі және бірінші сынып бағдарламаларында қатаң сабақтастық жоқ. Ата-аналар шеңберлерінде, өкінішке орай, сандарды санау, қосу және азайту т.б. мектептегі табыстың кілті болып табылады. Бұл балалардың «оқушының» жаңа әлеуметтік мәртебесіне дайындығы мен бейімделуіне кері әсерін тигізеді, мұғалімдер мен ата-аналарға қиындықтар туғызады. Қазақстан Республикасының білім беру саласында болып жатқан заманауи инновациялар «мектепке дейінгі және бастауыш жалпы білім беру жүйесіндегі сабақтастық» тұжырымдамасын қайта қарауды, мәселені шешудің жаңа, заманауи тәсілдерін әзірлеуді және осыған байланысты, сабақтастықты қамтамасыз ету үшін осы оқу орындарының өзара әрекеттесуі керек. Мектеп балалардың интеллектуалдық, әсіресе математикалық дамуына талаптарды үнемі көтеріп отырады. Бұл ғылыми-техникалық прогресс, жалпыға бірдей компьютерлік сауаттылық, ақпарат ағынының артуы, қоғамымызда, әсіресе экономикалық өмірде болып жатқан өзгерістер, математикалық білім беру мазмұнының жетілдірілуі мен маңыздылығының артуы. [3, 3456] Сол себепті бастауыш сынып оқушыларының математикалық сауаттылығына баса назар аударылады. Сабақ барысында «Артығын тап», «Сиқырлы текше», «Заңдылықты жалғастыр» атты ойындарды пайдалана отырып, логикалық ойлау дағдыларын дамытуды көздеймін. Тек ата-аналармен байланыс орната алу арқылы жетістікке жетуге болатынына көзім жетті. Сондықтан, ата-аналармен «Дөңгелек үстел», «Алтын сақа» интеллектуалды сайысы, «Қойын дәптер» атты жұмыстар жүргізілді.

Сабақ жоспарын құру кезінде сабақ мақсатына жету үшін «Не істеймін?» «Не істеу керек?»-деген сұрақтарға жауап іздеймін. Осы сұрақтардың төңірегінде әр түрлі әдіс-тәсілдерді пайдаланамын. Сонымен қатар балалардың тілдерін жаттықтыруда жаңылтпаштарды жаттатып, санамақтар құрастыру, мақал мәтелдері жаттап, оның мағынасын өз сөздерімен ашқызып отырамын.

Функционалдық сауаттылықтарын арттыру барысында да оқушылардың сөздік қоры дамиды және сыни тұрғыдан ойлау қабілеті артады. Осы орайда қазақ тілі мен әдебиет сабақтарында мәтінмен жұмыс жасау барысында бірнеше функционалдық жұмыс түрлерін ұсынамын. Мысалы: Мәтіннің негізі ойы:

- мәтіндегі кейіпкерлерді талда, іс-әрекетне мінездеме бер;
- мәтін мазмұнына сай сұрақ құрастыр және жауап бер;
- мәтіннің тақырыбы мен бастапқы бөлігіне сүйене отырып, оқиғаның дамуын болжау;

- мәтіннің негізгі ойы мен бөліктерін анықтай отырып оқу;
- «ақпаратты табу үшін оқу, қызығып оқу және өз көзқарасын айту.

Оқушылардың тілдік қоры жазылым дағдылары барысында да дамып отырады. Осы орайда түрлі тапсырмалар беріп отырамын:

- оқушыларға таныс ертегі, әңгіме, өлеңдердің қысқаша мазмұнын жазу;
- сөздердің орфографиясын меңгертуге арналған тапсырмалар;
- белгілі оқиғаны өз ойынша өзгертіп аяқтау.

Сондықтан қазіргі таңдағы педагогика жаңалықтарын, қазіргі қолданып жүрген пән ерекшелігіне қарай қолдана білу- оқыту үрдісінде мақсатқа жетудің бірден - бір жолы. Өз тәжірибемде, оқыту барысында алдыма қойған мақсатым - баланы субъект ретінде оқу ісіне өзінше қызықтыратын, оған қабілетін арттыратын жағдай туғызу. Оның басты ерекшелігі - оқу үрдісін жаңаша ұйымдастыру, оқушылардың оқудағы іс-әрекеті арқылы ойлау, сөйлеу дағдыларын жетілдіру, өз бетінше білім алу процесінде бірлесе әрекет ету.[4, 286]

Қазақ тілін оқыту барысында қазақ тілінің қыр-сырын, табиғатын таныта отырып, ертең өмірден өз орынын таба алатын, өзіне сенімді, нағыз ұлтжанды, парасатты ұрпақ тәрбиелеу. Бірлескен іс-әрекетке негізделген оқытуды тиімді пайдаланған жағдайда келесі нәтижеге қол жеткізуге болады:

- оқушының оқуға деген қызығушылығының артуы;
- іскерлік дағдысының дамуы;
- өзіне деген сенімділігінің қалыптасуы;
- өздігінен оқып негізгі түйінді ойды анықтап алуы;
- мақсатқа өз бетімен ұмтылуы;
- ойлау белсенділігінің артуы;
- шығармашылық дағдысының қалыптасуы;
- өзіндік пікір айтуы.

Баланы өз ана тілінде еркін сөйлетудегі мұғалімнің негізгі мақсаты- әр түрлі әдіс тәсілдерді қолдана отырып, баланы өз ана тілінде еркін сөйлету, тілін дамыту, жазу іскерлігін арттыру.

Жаңартылған оқу бағдарламасы бойынша оқылым, жазылым, айтылым, тыңдалым дағдыларын дамыту оқушылардың алған білімдері мен үйренген дағдыларын кез келген орта жағдайында қарым-қатынас үдерісінде тиімді қолдануға мүмкіндік береді. Қазіргі таңда жаңа педагогикалық технологиялардың түрлері өте көп, мұғалімдер оқыту үдерісінде өз тәжірибелерінде қолданып, тиімділігіне көз жеткізуде. [5, 96]

Қорыта келе, мұғалімнің негізгі ұстанған мақсаты - білімнің жаңа үлгісін жасап, белгілі бір көлемдегі білім мен білік дағдыларын меңгерту, оқу мен тәрбие үрдісін ұйымдастырудың сан түрлі жаңа әдіс - тәсілдерін іздестіру, жаңа технологияларды сабаққа тиімді пайдалана білуі, бір сөзбен айтқанда - оқу үрдісін үздіксіз дамытып отыр. Бүгінгі таңда алдымызға қойып отырған басты мақсат өзін - өзі дамытуға ұмтылатын, ақылды, алғыр, ой - өрісі кең, ақпарат көздерін өз бетімен қолдана алатын, талантты жастарды тәрбиелей отыра, еліміздің мүддесіне қызмет етуге бағыт-бағдар беру. Үнемі дамып, өзгеріп отыратын баланың ішкі болмысы мен табиғатын қалыптастыруда мұғалімнің ықпалы ерекше. Жаңа инновациялық педагогикалық технологияның негізгі, басты міндеттері: әрбір білім алушының білім алу, даму, басқа да іс-әрекеттерін мақсатты түрде ұйымдастыра білу; білім мен білігіне сай келетін бағдар таңдап алатындай дәрежеде тәрбиелеу; өз бетінше жұмыс істеу дағдыларын қалыптастыру. Конфуцийдің «естігенімді ұмытармын, көргенімді есіме сақтармын, ал өз қолымен жасағанда түсінемін» дегендей жаңа инновациялық технологияларды пайдалана отырып, оқушылардың құзіреттіліктері, алған білімдерін өмірде пайдалануы артады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Әуезов М. Абай. Энциклопедия. – Алматы: «Қазақ энциклопедиясының» Бас редакциясы, «Атамұра» баспасы. 1998, 147 б.
2. Әдістемелік нұсқау хат 2021-2022 жж. Нұр-Сұлтан қ. 12 б.
3. Қазақстан Республикасы орта білім жүйесін ақпараттандыру жөніндегі Мемлекеттік бағдарламасы. Алматы, -22 қыркүйек 1997ж. 345 б.
4. Педагог білім беру үдерісіндегі басты тұлға «Тағылым» №9, 2018, 28 б .
5. «Мұғалімнің шеберлігі», №11-12 2017, Боранбаева Л. «Жаңартылған білім-жаңа мүмкіндіктер кепілі» 9 б.